

ARTICULUS II.

Utrum potentia cognoscitiva sit se sola
principium adæquatum cognitionis,
an requiratur præterea concursus ipsius
objecti cognoscibilis vel immediate
per seipsum vel media specie
intentionali.

Prænotanda:
1.um circa sta-
tum questionis;

91. Ante omnia notandum est 1.º, cum quæritur, num potentia sit principium adæquatum cognitionis, minime in dubium revocari necessitatem divini concursus, quem certum est essentialiter requiri ad quamcumque operationem causarum creatarum, quemadmodum solet in Theologia demonstrari. Quæstio ergo præsens eo dumtaxat spectat, ut investigetur principium completum et adæquatum in ordine causarum secundarum, quod sufficientem habeat virtutem ac fecunditatem ad profundendam cognitionem, supposito quod Deus concurrere velit. Quærimus nempe, utrum sufficiat principium subjectivum ad cognitionem, an etiam aliquod complementum accedere debeat ex parte objecti, ita ut hoc vel per se immediate vel per aliquam formam potentiæ impressam tribuat eidem ultimam actualitatem, determinationem et complementum ad actum cognitionis vitaliter exprimentum.

2.um circa
notionem speciei
intentionalis
impressæ.

2.º Ejusmodi forma, ex parte objecti se tenens, potentiamque determinans ad hujus vel alterius rei cognitionem vocari solet *species* intentionalis *impressæ*. Dicitur *species* quasi *forma*, *facies* et *spectrum*, vel simulacrum objecti cognoscendi, nimirum similitudo quædam illius non quidem in essendo, sed in repræsentando, quia manifestat, atque spectabilem facit rem cognoscendi. Dicitur *intentionalis*, non quia ens reale non sit, sed quia notioni deservit, quæ *intentio* dici consuevit (1). Tandem dicitur *impressæ*, ad distinctionem speciei expressæ. Namque duplicem Scholastici speciem

(1) Vide Suar. *de anim.* lib. 3, cap. 1, num. 4.

distinguunt: altera est *expressæ*, quæ, ut nobis quidem videtur est ipsa actualis cognitio, quam superius ostendimus esse similitudinem quamdam *expressam* objecti (1) vel formam et actum inherentem menti, objectumque eidem apparere facientem. Species autem *impressæ* est forma vel actus, non ab eadem potentia cognoscitiva *expressus*, sed aliunde sibi immisus, per quem ultimo completur, ac determinatur ad cognitionem ipsam seu *expressam* speciem eliciendam. Unde species *impressæ* distinguitur realiter ab *expressæ*, soletque comparari *semini*, quia nimirum potentia per speciei receptionem fecundatur, ac promovetur ad actum cognitionis, quæ propterea nomen concepit conceptus vel partus vel prolis mentis (2).

Itaque circa existentiam specierum impressarum prima sit eorum opinio, qui eas necessarias esse inficiati sunt ad omnem generatim cognitionem, sive intellectualem sive etiam sensitivam. Ita, omissis aliis vetustioribus, Gabriel Biel, Guillelmus Ockam (3), itemque Durandus (4) et Gregorius Ariminensis (5): quos secuti sunt postremis hisce sæculis

Opinio negans
necessitatem
specierum im-
pressarum,
sive omnium.

(1) Cfr. S. Thom. *de Potent.*, quæst. 2, art. 1, in medio.

(2) Vide S. August., *de Trinit.* lib. 9, cap. ult.; et lib. 11, cap. 5; Suar., *de anim.* lib. 3, cap. 2, num. 22; *de angelis*, lib. 2, cap. 3, num. 24, disp. *Metaph.* 30, sect. 11, num. 30, 31; disp. 6, sect. 6, num. 7; aliosque AA. passim.

Species intelligibilis vocatur etiam a S. Thoma *forma intelligibilis et species intellecta* (Vide 2.^a Contr. Gent. cap. 50, et 1.^a dist. 35, c. 1, art. 1, ad 3.um); et passim *similitudo*, quia nempe similis est objecto aliquo modo: item vocatur aliquando *visum primum* (nempe species visibilis) et *intellectum primum* (species intelligibilis), ad differentiam rei, quæ videtur et intelligitur, quæ quandoque dicitur *visum secundum et intellectum secundum* (Vide 1.^a dist. 35, quæst. 1, art. 2, in fin. art. et ad 1.um). Quæ appellationes quamvis usitatæ non sint, notandæ tamen videntur, ne quis in earum sensu interpretando decipiatur.

Varia nomina
speciei
impressæ.

(3) Apud Suarez, loc. nup. cit.; Conimbricens., *de anim.* lib. 2, cap. 6, quæst. 2, art. 1.

(4) 2.^a dist. 3, quæst. 6, num. 10, 11, 12, ubi discrete negat omnem speciem sive sensibilem sive intelligibilem: quamvis enim admittat colores in visu speciem vel similitudinem sui imprimere in oculo, negat tamen eam quidpiam juvare ad visionem.

(5) 1.^a dist. 3, quæst. 1, artic. 1, conclus. 2.

cartesiani (1), occasionalistæ ac leibnitziani, qui monades suas obscura quadam mundi representatione atque appetitione præditas voluere, itemque Reidiani. Alii vero, quamvis admittant necessitatem specierum in sensibus, negant tamen necessarias esse species intelligibiles diversas a sensibilibus, sed sufficere putant phantasmatis præsentiam, ut intellectus ad cognitionem determinetur. E quorum numero sunt Henricus Gandavensis et Joannes Baconus (2), et Pontius (3), et Oviedo (4), quos nostris diebus quidam alii sequuntur (5). Et hæc potest esse secunda opinio. Tertia est communissima inter Peripateticos et Scholasticos post Aristotelem cum SS. Augustino, Damasceno, Anselmo, Thoma, Bonaventura, Scoto, Suarez ac reliquis scholarum christianarum ducibus, ut vere concursus hic objecti vel per se vel potissimum per medias species ad cognitionem habendus sit dogma philosophicum, communi calculo veterum comprobatum (6). In hac tamen communi antiquitatis doctrina est quedam varietas opinandi. Etenim Scotistæ, quæ potest esse quarta sententia, admittunt quidem species sensibiles, et generatim etiam intelligibiles, excepta tamen notitia intuitiva, ad quam non putant illas necessarias esse (7). E converso Cardin. Toletus tamquam probabile defendit in tactu non esse necessariam speciem, quia ipsum objectum immediate per seipsum tangens organum sufficienter determinare potest sensationem (8). Sebastianus Dupasquier negat species in gustu et tactu (9). P. Petrus Hurtado, Arriaga, Compton, Quiros et

sive saltem
intelligibilia.

Communis veterum
sententia
speciem
admittens.

Scotistæ non
putant necessarias
species
intelligibiles ad
cognitionem
intuitivam:
alii negant
speciem requiri
in tactu

et in quibusdam
aliis sensibus.

(1) Vide Le Grand, *Institutio Philos. secundum principia Domini Renati Des Cartes*, part. 8, art. 10, num. 5. Cfr. Lossada, *de anim. disp.* 6, cap. 1, num. 1.

(2) Apud Conimbricæ, *de anim.* lib. 3, cap. 4 et 5, quæst. 3, art. 12. Joann. Martinez de Prado, *de anim.* lib. 3, quæst. 17.

(3) *De anim.* disp. 12, quæst. 3.

(4) *De anim.* Controv. 13, punct. 3, num. 6.

(5) Ita v. g. P. Palmieri, *Anthropolog.*, Thesi 25.

(6) Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 3, cap. 1, num. 4; Lossada, *de anim.*, disp. 6, cap. 1, num. 1.

(7) Vide Mestrinum, *de anim.* disp. 6, quæst. 4, num. 61 fin., et num. 83 seqq.

(8) Tolet., *de anim.* lib. 3, quæst. 2, conclus. 4.^a

(9) Dupasquier, *Summa Philos. Scholast. Scotistica*, tom. 4, disp. 9, *de anim.*, quæst. 5, conclus. 1, *secunda pars*.

lquierdo negant ob similem rationem species esse necessarias in tactu, gustu et olfactu (1). Oviedo vero et Ulloa (2), eripiunt præterea illas auditu, et ex sensibus externis soli visui concedunt. Denique negasse videntur species in visu Plato et Empedocles, qui in hoc conveniebant, quod *visio contingit per hoc, quod lumen exit ex oculo, sicut ex lucerna* (3). Cæterum probe notatum velim plures saltem horum auctorum nullatenus esse dicendos hostes objectivi concursus ad omnem cognitionem necessari, atque adeo specierum osores. Radix enim et fundamentum admittendi species secundum communissimam veterum doctrinam ea est, quod potentia cognoscitiva ex se sola non sit principium adæquatum ad eliciendam cognitionem, nisi compleatur et fœcundetur per objecti concursus; cum autem objectum nequeat plerumque concurrere per se ipsum immediate, concurret per speciem sui vicariam, quæ nempe vices gerat objecti. Unde sequitur ex mente Scholasticorum supervacaneas fore species, ubicumque objectum cognoscendum immediate per seipsum movere potest potentiam cognoscitivam ad actum: et ita reapse negant communiter Theologi in visione beatifica dari ullam impressam speciem, quia ipsa divina essentia intelligibiliter unita intellectum determinat ad visionem; et multi negant, angelos egere illis speciebus ad suam essentiam cognoscendam, et similiter putant animam separatam absque ulla specie seipsam cognituram esse. Hoc itaque modo multi ex prædictis scriptoribus, quamvis discrete fateantur speciem active concurrere ad cognitionem tamquam complementum virtutis cognoscitivæ (4); negarunt nihilominus esse necessarias species in quibusdam sensibus ideo,

(1) Hurtad. (*de anim.* disp. 12, *(Dico 3.^a et 4.^a)*, Arriaga (*de anim.* disp. 4, sect. 1, sub sect. 5), Compton. (*de anim.* disp. 16, sect. 1, num. 6), Quiros (*Curs. Philos.* disp. 91, sect. 1, num. 6, 7), lquierdo (*Pharus scientiar.* disp. 1, quæst. 2, num. 98).

(2) Oviedo (*de anim.* controv. 13, punct. 1, paragr. 2), Ulloa (*de anim.*, disp. 1, num. 98).

(3) S. Thom. ex Aristotele, *de sensu et sensato*, lect. 3, paragr. d in fin., ubi fuse opinio hæc rejicitur.

(4) Vide v. g. Oviedo, loc. cit. punct. 4, num. 6; lquierdo, loc. cit., num. 204; Arriaga, loc. cit., sect. 3, subsect. 6, num. 173; Compton, loc. cit. sect. 1, num. 6, sect. 4, num. 11; Hurtado, loc. cit.,

Discrimen
inter veteres,
speciem ad
quasdam cogni-
tiones non
requirentes, et
inter
cartesianos et
reliquos
specierum
errores.

quia ipsum objectum per seipsum præstare putabant potentia ejusmodi complementum. Itaque auctores, qui talem doctrinam admittunt, non sunt æquiparandi cartesianis et cæteris scriptoribus, qui in sola potentia cognoscitiva virtutem adæquatam agnoscetes, nullum concursum effectivum in cognitione tribuunt objecto, sed solam determinationem quamdam per modum puræ conditionis. Cæterum id probe notatum velim, nunc tantummodo in controversiam venire necessitatem concursus objectivi et specierum intentionalium ad cognitionem peragendam. Quo autem pacto concursus hic ab objecto præstetur, qualesque sint species intentionales, utrum ingenitæ seu innatæ animo, an acquisite ab ipso, et quo modo, aliæque hujusmodi quæstiones postea suis locis tractabuntur.

92. PROPOSITIO 1.^a *Potentia cognoscitiva creata non est per se sola principium adæquatam cognitionis, sed requirit concursum objecti ita, ut si ipsum objectum nequeat immediate concurrere, necessariae sint formæ quædam vel species intentionales, quæ vices illius gerant ad complendam ac determinandam virtutem potentia.*

A) *Probat* generatim *propositio de omni potentia cognoscitiva 1.º auctoritate. S. Augustinus: Liquido tenendum est, inquit, quod omnis res, quamcumque cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui. Ab utroque enim notitia paritur, a cognoscente et cognito. Itaque mens cum seipsam novit, sola parens est notitiæ suæ, et cognitum enim et cognitor ipsa est* (1). Et alibi: *Ex corpore, quod videtur, gignitur visio, id est, sensus ipse formatur; ut jam non tantum sensus, qui etiam in tenebris esse integer potest, dum est incolunitas oculorum, sed etiam sensus informatus sit, quæ visio vocatur. Gignitur ergo ex re visibili visio, sed non ex sola, nisi adsit et videns. Quocirca ex visibili et vidente gignitur visio, ita sane ut ex vidente sit sensus oculorum, et aspicientis atque inluentis intentio; illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur, a solo*

disp. 12, sect. 1, num. 2, et sect. 4, num. 57 seqq.; Quiros, loc. cit., disp. 90, sect. 5, num. 27.

(1) S. August., *de Trinit.* lib. 9, cap. 12, num. 18.

Probat
et auctoritate
conkursu
objecti
in cognitionem.

imprimatur corpore, quod videtur, id est, a re aliqua visibili, etc. (1).

Et paulo post sic concludit: *Ac per hoc tardioribus ingenii difficillime persuaderi potest formari in sensu nostro imaginem rei visibilis, cum eam videmus, et eandem formam esse visionem* (2).

Similia scripsit S. Anselmus: *In hominis cogitatione, cum cogitat aliquid, quod extra ejus mentem est, non nascitur verbum cogitatum rei ex ipsa re, quia ipsa absens est a cogitationis intuitu, sed ex rei aliqua similitudine vel imagine, quæ est in cogitantis memoria, aut forte tum, cum cogitat, per corporeum sensum in mentem attrahitur* (3).

(1) S. August., *ibid.* lib. 11, cap. 2, num. 3. Adde *ibid.* lib. 11, cap. 5, num. 8 et 9.

Adversus hæc testimonia posset objici alius locus, in quo S. Augustinus ait oculum, cum videt, aliquid pati, non aliud, quam ipsum visum. *Si enim me rogares, inquit, quid pateretur egrotans, ægritudinem responderem; quid cupiens, cupiditatem; quid metuens, metum; quid gaudens, gaudium. Cur ergo roganti, quid videns patitur, non recte ipsum visum respondeam?* (S. August., *de quant. anim.* cap. 23, num. 42). Atqui, inquires, si S. Augustinus admisisset species, non vere dixisset, oculum videndo pati solam visionem, quia aliud est visio et aliud species.—*Respondeo in primis* quamvis concederetur S. Augustinum in hoc opere contraria docuisse, nihil sequeretur contra nostram doctrinam. Vera enim mens Hipponensis Doctoris eruenda potius est ex iis, que senior scriperat et in opere longe majoris momenti, quales sunt libri *de Trinitate*. Addo præterea non mihi videri S. Augustinum contrarium sibi, sed tantum minus perspicuum in isto opere, quod junior paulo post conversionem Romæ scriperat (Vide S. Augustin. lib. 1 *Retraction.* cap. 8): nam ibidem diserte dicitur oculum pati id, quod videt, et ideo videre, quia patitur (Lege, si lubet, integrum locum cap. 23 et 24, num. 42-46). Atqui, si oculus patitur id, quod videt, et catenus videt, quatenus patitur: ergo id quod videt oculus, prius agat, necesse est, in oculum, et sic visio gignetur ex actione et concursu ipsius objecti, quod videtur. Id quod clarius postea expressit S. Doctor in libro undecimo *de Trinitate* scribens, sensum ad habendam visionem *formari*, seu formam accipere debere ab objecto, ideoque ex visibili et vidente fieri visionem.

(2) S. August. *ibid.* n. 3 in fine.

(3) S. Anselm., *Monolog.*, cap. 62. Cfr. S. Damascenus, lib. 2 *de Orthodoxa fide*, cap. 20.

Aristoteles sæpe species et concursum objectivum admittit (1): *Oportet, inquit, universaliter de omni sensu, accipere, sensum scilicet id esse, quod sensibiles sine materia formas* (nempe species) *suscipere potest, perinde atque annuli signum sine ferro vel auro suscipit cera. Suscipit autem æneum vel aureum signum, sed non ut æs aut aurum, neque ut signum est aureum æneumve. Similiter et sensus uniuscujusque sensibilis ab eo, quod habet colorem aut sonum aut saporem, sed non in quantum unumquodque illorum dicitur* (non videlicet secundum esse materiale), *sed in quantum tale est et secundum rationem* (id est, secundum esse formale et intentionale) (2). Et alibi: *Nam, ut constat, intelligere oportet aliquid, quod picturæ simile per sensum in anima ac in parte corporis eam habente inuritur, etc.* (3). Item: *Alterantur aliquo modo etiam sensus, patiuntur enim. Actus enim ipsorum est motus per corpus, patiente aliquid sensu, etc.* (4). Idipsum denique disertè docet de intellectu (5). Quibus omnibus in locis apertissime continetur, quem in thesi proposita asserimus, concursus objectivus (6).

(1) Vide de anim. lib. 2, cap. 5. Cfr. S. Thom. ibid. lect. 10. Item Aristot. ib. cap. 7, text. 74; S. Thom. ib. lect. 15, paragr. d; Aristot. ib. lib. 2, cap. 11, text. 118; S. Thom. ibid. lect. 23, paragr. e; Arist. ib. text. 139, 137 (alias lib. 3, cap. 2); S. Thom. ibid. lib. 3, lect. 2, paragr. f, g.

(2) Arist. de anim. lib. 2, cap. 12, (al. 16), text. 121; S. Thom. ibid. lect. 24 initio. Cfr. Arist. ib. text. 138, id est, lib. 3, cap. 2; S. Thom. ib. lect. 2, paragr. f.

(3) Arist. de memoria et reminiscencia, cap. 2; S. Thom. ib. lect. 3 initio.

(4) Arist. Physicor. lib. 7, cap. 2, text. 12; S. Thom. ib. lect. 4, paragr. b.

(5) Aristot. de anim. lib. 3, cap. 4 (alias 1); S. Thom. ibid. lect. 7, paragr. b; item Arist. ib. cap. 8 (alias 7); S. Thom. ib. lect. 13, paragr. b.

(6) Dices. Aristoteles loquens de tactu, hæc habet: *Sentire namque pati quoddam est. Quare id quod agit, tale illud facit, cum sit potentia tale, quale ipsum est actu* (Arist. de anim. lib. 2, cap. 11, text. 118; S. Thom. ib. lect. 23, paragr. e), nempe, ut interpretantur S. Thomas, Toletus et Conimbricenses, id quod sentit, a sensibili pati oportet: unde sensibile, quod est agens, facit sentiens esse tale in actu, quale est sensibile, induendo quodammodo formam ejus, ad quam prius erat in potentia. Similia docet alibi. *Atqui operatio rei*

S. Thomas innumeris in locis tradit specierum impressarum necessitatem, quas modo vocat simpliciter species,

sensibilis atque sensus una quidem et eadem est, at earum ratio non eadem est. Dico autem sonum et auditum actu, fil enim, ut is qui auditum habet, non audiat, et id quod habet sonum, non semper sonet (nempe et sensus et sensibile sæpe sunt in potentia ad actum); *sed cum operatur, id quod audire potest, et sonat id quod sonum efficere potest* (videlicet cum sunt in actu), *tum semel fit et auditus actu et sonus etiam actu, quarum alterum quispiam auditionem, alterum sonationem, esse non incongrue dicere potest. Quod si motus et actio atque passio in eo est, quod patitur atque movetur, necesse est et sonum et auditum actu in auditu, qui potentia est, esse, etc.* (Aristot. de anim. text. 138, 139, id est lib. 3, cap. 2; S. Thom. ibid. lect. 2, paragr. f et g.) Hæc loca, in quibus Scholastici communissime vident doctrinam de specie, reapse non loquuntur de specie, sed de ipso actu sensationis: nimirum quod in primo loco dicitur, sensum fieri sensibili simile, refertur omnino ad actualem sensationem; et quod in altero indicatur, eandem esse operationem rei sensibilis et ipsius sensus, pariter in actu secundo sensationis verificatur. Ergo gratis et et perperam ex Aristotelis doctrina obruduntur species intentionales.

Respondeo. admitto utrumque testimonium Philosophi, in quo perspicue traditur objecti concursus in cognitione. Ad argumentum dico: *transeat anteced., neg. consequens.* Sufficit enim legere citata loca, ut illico pateat, similitudinem, quam sensus habet cum objecto, deberi ex Aristotele actioni ipsius objecti; itemque in tantum operatio rei sensibilis et sensus eadem esse potest, in quantum res ipsa cum sensu concurrat ad illam operationem. Atqui in hoc præcise stat objectivus concursus, quem sub nomine speciei cum communi Scholasticorum sententia tuetur. Nam illa assimilatio potentie sensitivæ, quæ secundum Aristotelem tribuenda est actioni objecti sensibilis, illa operatio objecti, quæ in sensum exerceri dicitur, vel procedit ex objecto immediate vel mediate solum, videlicet media qualitate aliqua vel forma aut specie, quam objectum organo imprimat. In utrovis casu habemus intentum, et salvatur quoad rem ipsam communis sententia Scholasticorum circa species, quæ tota quanta consistit in tuenda insufficientia potentie cognoscitivæ ac necessitate concursus objectivi ad hoc, ut cognitio sequi valeat; species enim inducuntur tamquam vicariæ ipsius objecti absentis, virtutem et efficacitatem illius continent. Nec dissensio est nisi circa modum istius objectivi concursus: nam communior opinio, quia putabat objecta saltem externa, per se immediate nunquam satis uniri posse cum potentia, ut ad actum cognitionis, cum ea concurrere possint, ad omnem cognitionem agnovit specierum necessitatem; alii vero e converso quia, ut jam notavimus, existimabant in quibusdam sensibus, v. g. in

modo similitudines (1). Neque alia est sententia S. Bonaventuræ (2), Scoti (3), Suarez (4) et ceterorum communissime Scholasticorum sive Thomistarum sive Scotistarum sive Nostrarum, quorum necesse non est texere catalogum (5).

Ex quo non leve desumitur argumentum in favorem intentionalium specierum. Namque incredibile est tot tantosque viros in unam potuisse coire sententiam, nisi gravibus illam perspexissent suffultam rationibus; præsertim cum communis illa persuasio nec ex præiudiciis nec ex rerum physicarum ignorantia promanaverit, nec demum ex recentioribus inventis labefactari vel falsitatis coargui possit. *Hoc enim animis omnium inditum fuit, quod simile... simili cognoscitur, ut habet S. Thomas (6), qui addit ex eo principio*

tactu, gustu, vel etiam olfactu, immo et in auditu, ipsum objectum per se immediate agere posse simul cum potentia; negarunt species ad has sensationes esse necessarias, pro cæteris vero et pro intellectio-
ne illas admiserunt. Quæ doctrina, ut vides, tota fundatur in laudatis Aristotelis testimoniis, ipsis etiam, quæ in contrarium ob-
ciuntur, non exceptis. Ergo circa veram Philosophi mentem non est ambigendi locus.

(1) Vide v. g. 1 p., quest. 12, art. 2; quest. 51, art. 1 ad 2.um; quest. 55, art. 1, 2; quest. 78, art. 4; quest. 79, art. 2; quest. 84, art. 3; quest. 85, art. 2; quest. 105, art. 3; 1. 2. quest. 51, art. 1; 1.^a *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 53, 54; lib. 2, cap. 59, 77, 98; lib. 3, cap. 49; *de verit.*, quest. 8, art. 2, 5, 6, 7; quest. 10, art. 4, ad 1.um, 4.um, 5.um; *Quodlib.* 7, art. 1; *Quodlib.* 8, art. 3; 3.^a dist. 14, quest. 1, art. 1, solut. 2 in corp. et ad 2.um; 3.^a *de anim.* lect. 8, fin. et in commentariis ad loca Aristotelis nuper citata, etc. etc.

(2) 2.^a dist. 3, art. 2, quest. 1.

(3) 1.^a dist. 3, quest. 6; et quest. 17 *de anim.*

(4) *De angelis*, lib. 2, cap. 3; *de anim.* lib. 3, cap. 1.

(5) Vide, ut unum alterumve nomen ex præcipuis scholis, Suarez et Conimbricenses (locis citatis), Rubium (*de anim.* lib. 2, cap. 5, et 6, tract. *de objectis sensib.* etc., quest. 1 et seqq.), Mauri (*Quest. philos.*, lib. 4, quest. 39; et *Quest. physico-metaphysicæ*, quest. 4), Lossada (*de anim.*, disp. 6, cap. 1), Joannem a S. Thom. (*de anim.* quest. 4, art. 1, quest. 6, art. 2, quest. 8, art. 4), Joann. Martinez de Prado (*de anim.* lib. 3, quest. 7 et 17), Collegium Complutense S. Thomæ (*de anim.*, quest. 5, art. 1, quest. 10, art. 1), Complutenses Carmelitano (*de anim.* disp. 18, quest. 1), Matrium (*de anim.* disp. 6, quest. 4), Dupasquier (*de anim.* disp. 9, quest. 5; disp. 13, quest. 9), etc.

(6) 1 p., quest. 84, art. 2.

perperam intellecto et applicato errores oppositos Empedoclis et Platoniorum profluxisse (1). Verum afferendæ jam sunt ad probandam thesım alie rationes, quamquam non omnes sint æque efficaces.

Prob. 2.º Potentia cognoscitiva ex sese est indifferens, ad hoc vel illud objectum cognoscendum, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem. Ergo eget aliqua determinatione intrinseca in particulari ad quodlibet objectum percipiendum. Atqui nullum aliud determinativum apte assignari potest, quam aut objectum ipsum immediate ac per se agens, si quando præsens est intra potentiam modo proportionato, ut illam ad actum cognitionis moveat; aut species aliqua, vices ejus gerens in hoc munere, quando nimirum objectum ipsum aut procul est, aut non est sufficienter proportionatum, ut per se immediate moveat, ac determinet. Ergo (2).

Antecedens certum videtur. Quia quamvis ubi adsunt omnia requisita ad operandum, nequeat potentia cognoscitiva suum actum cohibere, quia libera non est; tamen hæc ipsa requisita, patet, quod non habeat ex sua propria natura et determinatione. Secus enim semper cogitare possemus, quæcumque volumus. Quomodo autem fit, ut concipere nequeamus proprio conceptu ea, quæ prius per sensus non fuerint animum ingressa? Quomodo etiam non possumus sæpe videre, audire, aut generatim sentire objecta, licet id vehementer cupiamus? Nam certe virtus ipsa et potentia intelligendi et sentiendi nobiscum semper est ab ineunte vita. Quamvis ergo potentia cognoscitiva sit virtus ad cognoscendum a Deo indita, et natura sua determinata ad hoc genus operationis, non secus ac ignis v. g. determinatur ad comburendum; nihilominus

(1) Huc etiam referri possunt falsæ assertiones Democriti et Epicuri, qui eadem persuasionem circa necessitatem specierum, in se quidem vera, permoti, errarunt deinceps in earum determinanda natura, existimantes, *idola quadam et imagines* levissimas de corporibus fluere, animisque illabi, et per hanc idolorum impressionem peragi cognitionem. Vide S. August., epist. 56 ad Dioscor.; S. Thom. *de sensu et sensato*, lect. 4, initio.

(2) Vide S. Thom. 1 p., quest. 79, art. 2; quest. 84, art. 4; lib. 3.^a *de anim.*, lect. 10 initio.

probatio ex aliis
rationibus.

quoniam nulla datur cognitio, quæ non sit hæc specifica cognitio, videlicet hujus determinati objecti repræsentatio, neque potentia cognoscitiva est ex sua natura determinata ad specificam hujus præ alio objecti cognitionem, quemadmodum volebant idealistæ illi, qui ex interna animi conformatione determinari nos autumabant ad hanc vel illam repræsentationem habendam (1); concludendum est, potentiam ex parte subjectivæ suæ virtutis indifferentem esse ad quamlibet cognitionem, ac proinde indigere aliqua determinatione aliunde proveniente.

Unde patet quoque primum consequens argumentationis factæ. Nam indifferentia potentiæ intrinseca est, et non tantummodo extrinseca vel proveniens ex aliquo impedimento. Ergo determinatio etiam intrinseca sit, oportet, seu talis, quæ potentiam ipsam intrinsecus afficiat. Secus enim indifferens atque indeterminata permanebit.

Probat Minor subsumpta. Nam in primis causa illa potentiam determinans ad actum, non est sola voluntas, quemadmodum contendeabant alii idealistæ (2). Voluntas enim sola per se nequit speciem actus intellectui assignare, ut patet ex ipsa experientia, saltem nisi prævie supponatur cognitum, et memoria retineatur objectum, quod voluntas decernat recogitare: in quo casu jam adsunt species rememorativæ, ut patebit ex dicendis. Quamobrem, causa potentiam determinans ad actum quærenda est extra ipsum subjectum cognoscens. Nihil autem extra nos fingi appositè potest præter objectum ipsum cognoscendum, si sit per se proportionatum, ut cum potentia intime uniatur ad ejus indifferentiam amovendam; vel præter aliquam formam impressam potentiæ ad hunc eundem finem, quandocumque id præstari ab ipso objecto immediate nequit. Non enim, puto, recurrès ad Deum, primam causam, quamdiu res per causas naturales explicari commode queat; valde autem congruum videtur, ut objectum quod cognoscendum est, ipsum (vel aliquid aliud cum ipso intime connexum, ut accidit in cognitione discursiva), ad sui apprehensionem determinet.

(1) Vide *Cosmolog.* num. 5, 6, pag. 15, 16, A.

(2) Vide *Cosmolog.* *ibid.*, pag. 17.

Jam vero objectum fere numquam per se ipsum unitur potentiæ, ut illam ad sui cognitionem determinet; vel quia procul est extra potentiam, vel quia licet versetur intra eandem physice præsens, non est satis proportionatum, ut per se moveat potentiam, ac determinet: quare quamvis sit physice præsens, non tamen intentionaliter. Et ita gloriosus Deus in hac vita, licet sit intime præsens animo nostro, non movet illum immediate per seipsum ad sui cognitionem; sicut etiam anima, licet sibi præsentissima secundum suam entitatem, quamdiu est in hac vita unita cum corpore, non potest ipsa per se intellectum ad sui apprehensionem determinare. Relinquitur ergo, ut præter virtutem potentiæ necessarius sit ad cognitionem eliciendam concursus objectivus, qui ex parte objecti se teneat, et fere exhibetur media forma aliqua vel specie intentionali, potentiam actuante, atque ad actum suum excitante (1).

Dices 1.º Argumentum nihil concludere, quia determinatio potentiæ, etiam quoad specificationem actus, videtur provenire posse vel ex mera præsentia objecti, vel etiam a dispositione subjecti vel ex humoribus corporis, fere sicut explicari solet subitanea recordatio et imaginatio rerum olim

(1) Hoc argumento utuntur plures auctores graves, ac nominatim Suarez (*de anim.* lib. 3, cap. 1, num. 7), Molina (*In 1.^{am} part.*, quæst. 12, artic. 2, disp. 1; quæst. 55, art. 2, disp. 1), Conimbricenses (*lib. 2 de anim.*, cap. 6, quæst. 2, art. 2; lib. 3, cap. 5, quæst. 3, art. 2), Joannes a S. Thoma (*de anim.* quæst. 6, art. 2, vers. fin.), Rhodes (*de anim.* disp. 3, ordine disp. 17, quæst. 1, sect. 1), Vazquez (*In 1.^{am} part.* disp. 200, cap. 3, num. 8), Carmelitani (*disp.* 18, quæst. 1), etc.

Huc revocatur argumentum ex eo petitum, quod potentia cognoscitiva requirat ad actum ponendum unionem cum objecto: quod sic proponi potest. Certum est objectum in actu cognitionis esse aliquo modo, scilicet intentionaliter, in cognoscente, illique proinde unitum; quemadmodum in prima disputatione probatum reliquimus. Atqui id fieri non posset, nisi prius objectum illud vel per seipsum immediate, vel media specie vices illius gerente concurrat cum potentia ad actum cognitionis efficiendum. Ergo... Et Minor probatur ex indifferentia, quam ex sese habet potentia ad hoc vel illud objectum representandum et intentionaliter intra se habendum per ipsum formalem actum cognitionis. Vide S. Thom. 1 p. quæst. 12, art. 2; quæst. 50, art. 1, *de verit.* quæst. 8, artic. 6.

perceptarum—**Respondeo 1.º** nulla apparet proportio inter humores ac dispositiones subjectivas et determinatam hujus vel alterius objecti representationem. Nec valet paritas imaginationis et recordationis rerum alias cognitarum: quia, ut postea dicemus, recordationes istæ imaginationesque probant dari in potentia species rememorativas. Jam vero ubi adsunt species in potentia, facile concipitur posse hanc determinari absque novo influxu objecti ex solâ humorum alteratione, quæ sopitas, ut ita dicam, species excitet. Sed intelligi nequit quomodo, si nullus accedat influxus vel concursus objecti, nec adsint species rememorativæ vel influxus objectivus ex præcedenti aliqua cognitione in memoria conservatus; per solas humorum corporeorum alterationes vel per meram præsentiam objecti potentia de se indifferens determinetur ad hanc potius, quam illam representationem.

Respondeo 2.º Potentia nequit determinari ad hanc specificam representationem ex sola præsentia objecti, quæ tamquam conditio necessaria præsupponenda sit. Nam quænam est hæc præsentia objecti, quæ dicitur requiri ac sufficere ad cognitionem, quin aliud ex parte illius requiratur, physicane, an intentionalis? Physica non, tum quia multa cognoscimus, quæ physice non sunt præsentia, sed valde remota, immo quæ neque existunt; tum quia e converso multa præsentia sunt, nec possunt cognosci. Ita nequit anima in hac vita Deum, sibi quantumvis præsentem physice, præsentem cognoscere nisi ope ratiocinii, ut modo notabam. Ipsa quoque accidentia sensibilia, quæ per sensus corporis apprehenduntur, non sufficit esse physice præsentia, nisi etiam agant in organum, quemadmodum mox demonstrabitur in particulari, cum species sensibiles probandæ erunt. Reliquum ergo est solam physicam præsentiam ad determinandam cognitionem nullatenus sufficere, sed requiri præsentiam aliquam specialem, quæ intentionalis dici potest, ea nempe quæ apta sit ad determinandam potentiam cognoscitivam ad actum. At præsentia hujusmodi intentionalis, distincta a physica, explicari nequit nisi per aliquod juvenem et concursum activum, ex parte objecti se tenentem, qui potentiam ad specificam objecti hujus præ alio representationem in se vitaliter exprimendam excitet, atque moveat.

Dices 2.º Quemadmodum ad hoc, ut ignis comburat, non eget ulla excitatione in se recepta ex parte fomitis vel objecti, sed satis habet, si hoc præsentiam suam per modum puræ conditionis exhibeat intra certum spatium; ita dici potest, ad cognitionem sufficere meram præsentiam physicam objecti cognoscendi, quin debeat fingi ulla efficacitas ex objecto in potentiam, sive per se immediate sive per impressam speciem, procedens.—**Respondeo**, id dici non posse, 1.º quia est contra experientiam, ut nuper notabamus. Videmus enim solam præsentiam physicam non sufficere ad determinandam cognitionem, 2.º quia disparitas est inter actiones transeuntes et cognitionem. Nam ignis v. g., quantum est de se, semper est in actu, et semper emittit calorem: si vero non semper actu comburit, non est ex defectu aut indifferentia aliqua ipsius, sed quia deest combustibile, quod recipiat calorem illius perenniter manantem. Et ideo ut combustio sequatur non requiritur, nisi ut combustibile adsit igni intra spheram activitatis suæ, atque ob eam causam propinquitatis passi ad combustionem habet solum rationem conditionis, quia nimirum combustio determinatur per receptionem actionis ignis in combustibili. At vero cognitio non fit per actionem, quæ ex potentia cognoscitiva fluat in objectum, illudque transmutet, sed quæ tota remaneat intra ipsum cognoscens principium. Si ergo nec objectum per se ipsum agat quidpiam in potentiam, nec ad præsentiam illius forma aliqua vel species imprimatur potentie, intelligi nequit, undenam aut quo pacto et hæc ad cognitionem determinetur, et illud ad eandem etiam per modum conditionis concurrat (1). Brevi, potentia cognoscitiva se habet respectu sui diverso modo ac potentie activæ transeuntium operationum. Etenim hæc operantur *communicando suam formam* objecto suæ actionis, *illud sibi assimilando vel similitudinem* sui in illud imprimendo (2); e converso potentie cognoscitivæ operantur, *transformando* se, ut ita dicam, in formam objecti, similitudinem illius induendo. Atque hinc

(1) Cfr. S. Thom. 1 p. q. 56, art. 1.

(2) Cfr. *Ontolog* num. 390, pag. 1114.

Prob. 3.º Potentia cognoscitiva per actum suum non producit aliam potentiam sibi similem, sed tantum actum cognitionis, quæ importat vitalem similitudinem intentionalem objecti cogniti. Ergo ut potentia queat ejusmodi similitudinem exprimere, oportet, ut habeat in se virtutem adæquatam et quasi colores ad eam exprimendam, seu oportet ut virtualiter saltem præcontineat prædictam similitudinem. Atqui potentia cognoscitiva ex sua propria natura et ingenita virtute et absque aliquo juvamine, quod ex parte objecti sibi adveniat, non præcontinet similitudinem intentionalem, quam importat cognitio. Ergo sola potentia cognoscitiva cum sua nativa virtute non est principium adæquatum cognitionis (1).

Antecedens constat ex superius declaratis in primo capite hujus disputationis; et primum consequens sequitur ex principio causalitatis.

Probat ergo Minor subsumpta. *Potentia cognoscitiva ex sua propria natura non præcontinet similitudinem intentionalem, quam importat actus cognitionis: 1.º formaliter*; quia secus ex sua propria natura perpetuo versaretur in actuali cognitione et contemplatione rerum omnium. Continere enim formaliter illud, in quo consistit actus cognitionis, perinde est, atque actu cognoscere.

2.º *Potentia non præcontinet virtualiter similitudinem rerum cognoscendarum*: quatenus nempe potentia per seipsam sit adæquata virtus ad omnium, quæcumque cognoscit, similitudinem intentionalem vitaliter eliciendam. Si enim ita se res habeat, quomodo nihil sentimus nisi per actionem objecti in organo receptam? quomodo nihil cogitamus nisi præsupposita prius sensili cognitione? quomodo qui sensu aliquo caret, caret quoque ideis propriis objectorum, quæ per illum sensum percipiuntur, ut v. g. cæcus colorum, sonorum surdus? Quomodo spiritum, ne propriam quidem animam in hac vita, prout est in se, cognoscere nequimus? quomodo ipsas corporeas substantias in seipsis proprio conceptu non

(1) Vide S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 77, initio; et cap. 98, *Considerandum est igitur*, ubi fuso et egregie. Cfr. *de verit.* quest. 8, art. 9.

repræsentamus, nec aliter illas apprehendere valemus, nisi tamquam entitates *talibus qualitatibus sensibilibus substantes*, nobisque per *tales operationes, per tales proprietates manifestas*? Cur ipsi artifices, qui *creatores* dicuntur, maximeque laudantur propter virtutem *inveniendi et fingendi* nova artefacta, nihil reapse novum inveniunt, sed solummodo olim visa et cognita diversimode variant, apteque permiscunt, ex veteribus elementis novam dumtaxat coagmentationem conflantes? Atqui si animus noster ex sola sua propria natura polleret adæquata virtute ad intellectionem eliciendam, sufficere deberet sola physica objecti præsentia, ut illico perciperet quidquid non excedit capacitatem suam. Ergo dicendum est tibi, prædicta objecta, quæ certissime cognoscere non possumus, prout sunt in seipsis, aut excedere capacitatem nostram, quod incredibile est; aut animum nostrum sola virtute sua connaturali non posse similitudinem intentionalem rerum, in qua sita cognitio est, vitaliter elicere, sed indigere concursu aliquo ac juvamine superaddito, quod ex parte objecti se teneat, ac potentiam compleat, fecundetque ad cognoscendum, exprimendo in se vitaliter intentionales rerum similitudines et repræsentationes.

Et sic egregie intelligitur, cur potentia cognoscitiva, etiam inter objecta, quæ vim seu capacitatem apprehensivam ipsius per se non superant, alia percipiat, alia vero non, et alia clarius, minus clare alia, alia immediate, ac prout sunt in seipsis, alia solum per analogias et similitudines ac discursus. Nimirum diversitas hæc oritur ex eo, quod potentia in promptu habeat, vel non habeat, concursum vel species proprias singulorum objectorum, et ex varia ejusmodi concursus vicissitudine secundum perfectionem et vim repræsentativam, quam menti superaddunt. Hoc argumento, cujus vim probativam speciatim respectu intellectus mox magis evolvemus, usi sunt plures veteres scriptores (1).

(1) Vide v. g. P. Suarez (*de angelis*, lib. 2, cap. 7. Cfr. *de anim.* lib. 3, cap. 1; num. 7; lib. 4, cap. 2, num. 1). Molina (In 1.^{am} part. quest. 12, art. 2, disp. 1; quest. 55, art. 2, disp. 1). Mauri (*Questio. philos.*, lib. 1, quest. 2). Rhodes (*op. cit.* disp. 17, quest. 1, sect. 1). Lossada (*de anim.* quest. 6, art. 2), etc.

Ex hac probatione discet, cur similitudinem illam et assimilationem intentionalem potentia cum objecto, quam actum cognitionis

Dices. Potest dici animus nostrum ex sua propria natura continere sive formaliter sive eminenter perfectiones aliarum rerum, quas cognoscere potest, cum quibus proinde similitudinem quandam gerit secundum ipsam physicam entitatem. Atqui tunc nulla prorsus est necessitas speciei nec objectivi concursus, sed ipsa natura animi ex sese determinata esset, vel, si mavis ita loqui, esset instar speciei ad quamlibet rem cognoscendam. Quo pacto Theologi docent Deum ex sua propria essentia, cujus omne ens similitudinem participat, ad omnia cognoscenda determinari absque ullo concursu objectivo.

Respondeo, *neg.* Major. et Minor; nam utraque falsa est; et etiamsi *permitteretur* Major, *neganda* foret omnino Minor. Sane perfectiones rerum, quas cognoscit anima, vel continet formaliter vel eminenter, ut ait objectio. Formaliter contineret, si anima in sua natura constaret perfectionibus aliarum rerum secundum propriam earum rationem et conceptum: quo pacto prisci Philosophi materialistae, animam ex omnibus elementis compositam autumabant, ut omnia posset cognoscere (1). Hujusmodi opinio absurda est, ut jam patet ex dictis generatim de anima, quae utpote forma corporis, debet esse simplex essentialiter; magisque patebit ex dicendis de animae humanae natura. Contineret anima perfectiones aliarum rerum eminenter, si non secundum specificam rationem, sed nobiliori et eminentiori modo contineret perfectiones rerum cognoscendarum, fere sicut dici solet gloriosus Deus in essentia sua continere omnem prorsus entitatem ac perfectionem creabilem. Et quamquam anima rationalis hoc modo possit dici continere perfectiones animae sensitivae et vegetalis, immo et formarum inferiorum, unde possent profluere diversae vires ac proprietates caeterae physicae et

importare docuimus, S. Thomas et Scholastici asseruerunt etiam ipsi actui primo potentiae cognoscitivae, impressam speciem habentis. Nam cum praecise species impressa tribuat potentiae complementum virtutis ad hoc, ut cognoscat res, similitudines earum vitaliter exprimendo; necesse est, ut in potentia ratione specierum praecointineantur saltem virtualiter similitudines earum.

(1) Vide S. Thom. 1 p., quaest. 84, art. 2; *de verit.* quaest. 2, art. 2; *de anim.* lib. 1, lect. 12, initio; lib. 2 lect. 10, paragr. b.

chimicae, quae competunt homini (1); at quis dicet animam eminenter continere perfectiones caeterarum omnium rerum, Dei, spirituum angelicorum, materiae et accidentium diversorum, quibus perfici potest ipsa vel quaevis alia substantia?

Verum demus animam continere sive formaliter sive eminenter perfectiones aliarum rerum, et habere cum illis plus minus perfectam similitudinem secundum physicam entitatem; certum videtur esse, animam nullatenus hujusmodi continentia perfectionum et similitudine moveri ad res cognoscendas. Primo quia si ita se res haberet, anima illas res primo ac melius deberet cognoscere, cum quibus majorem similitudinem habet, v. g. animas aliorum hominum, cum quibus specificae et univoce convenit, et postea brutorum et plantarum animas. Et nihilominus experientia ipsa id falsissimum esse demonstratur, siquidem nec plantarum nec brutorum animas, nisi ope discursus ex sensibilibus proprietatibus atque operationibus mens nostra primum cognoscere potest. Atqui ubicumque adest determinativum sufficiens ad actum, illico potest actus ille poni absque discursu. Ergo certum esse debet animam ex similitudine naturali, quam habere queat cum aliis rebus propter formalem vel eminentem continentiam perfectionis illarum, non determinari ad illas cognoscendas. Praeterea similitudo hujusmodi et continentia perfectionum potissimum determinaret potentiam cognoscitivam ad actum per modum objecti prius cogniti, ex cujus consideratione cognitio aliarum rerum excitatur. Sic Deus omnia per essentiam suam cognoscit, quia suam infinitam entitatem intuetur, determinatur consequenter ad cuncta caetera tamquam objectum secundarium intelligenda. Atqui certum est experientiae testimonio, animus nostrum non determinari ex contemplatione sui ad caeterarum rerum cognitionem. Ergo etiamsi daretur animam objectorum cognoscendorum perfectiones in se continere, nihil exinde sequeretur contra objectivi concursus necessitatem ac cognitionem (2).

(1) Cfr. *Cosmolog.* num. 156, pag. 601.

(2) Cfr. *Lossada*, loc. cit. num. 18-23.

Prob. 4.º ex speciebus rememorativis. Dantur species rememorativæ ad objecta recogitanda (1). Ergo pariter admitti debent ad primas cognitiones.

Antecedens vix aut ne vix quidem dubitationem patitur. Constat in primis quodammodo experientia. Attende enim, quam diverso modo nos habeamus ad cogitanda objecta, quæ alias cognovimus, et reliqua quæ nunquam prius percepimus, nec adsunt præsentia. En quoties libet, possumus iterum mente recolere parentes, licet procul distantes aut mortuos, amicos, patriam et sexcenta alia objecta olim cognita. In scientiis etiam sæpe contingit, ut postquam discursu conclusionem aliquam cognovimus, postea oblitus penitus rationum et argumentorum, rem ipsam et conclusionem clare teneamus, ac facillime pronuntiemus. Quæ vero nunquam vidimus, aut experti fuimus, non ita possumus nobis idealiter exprimere, ac repræsentare, nisi adsint coram. Atqui habilitas illa mentis ad renovandas cognitiones præteritas explicari nequit, quin formæ aliquæ cognoscitivæ in memoria quasi in thesauro quodam reconditæ conserventur. Ergo negari nequeunt species rememorativæ.

Et notandum valde est, quod istæ species rememorativæ in nobis existentes serviant non solum ad reproducendos actus cognitionis olim habitos, verum etiam ad recogitanda immediate ipsa objecta, advocata consideratione ab actibus præteritis, in quibus illa relucebant. Experimur enim nos quandoque recordari, quod olim cognovimus objectum aliquod, quin tamen possimus iterum illud mente repræsentare: alias revocamus in mentem utrumque, et actum cognitionis et objectum in ea expresum tamquam in speculo, alias denique recogitamus objectum dumtaxat, præscindendo ab hoc quod prius de illo cogitaverimus, necne. Id quod ostendit inesse menti speciem aliquam directe repræsentativam ipsius objecti independentem a repræsentatione actus cognitionis olim habitæ.

Probatur jam consequens. Nam 2) species illæ rememorativæ non sunt, ut patet ipsi actus cognitionis, utpote qui transierunt in momento. Nec videntur esse productæ ab illis

(1) Cfr. S. Thom., *Comp. Theol.* cap. 83 fin.

primis actibus, quia secus species rememorativæ deberent semper clare referre actus præteritos tamquam imagines objectorum, et nunquam sola objecta immediate, præcissione facta ab actibus. Ergo illæ species vel sunt formæ intentionales, quæ ante primam cognitionem inerant potentiæ ad illam determinandam et fœcundandam ad actum, et adhuc retinentur in thesauro memoriæ, vel aliæ ab illis productæ. Ac proinde in quovis casu necesse est agnoscere species etiam ad primas ac directas cognitiones. 3) Sicut sine speciebus rememorativis non possumus recogitare objecta olim cognita; sic etiam sine iisdem nequiremus illa cognoscere prima vice. Nam ostendimus solam præsentiam physicam non sufficere ad movendam potentiam cognoscitivam (1).

93. B) **Probatur propositio speciatim de sensibus externis.** Experientia. Nam ex sensibus alii percipiunt objecta loco vicina, ut tactus et gustus, alii vero distantia. Et de primis quidem nullum videtur dubium esse, quominus ex contactu objecti determinantur ad sentiendum.

Verum de reliquis etiam idem iudicandum est: quandoquidem nemo percipit odores, nisi objectum per medium interfusum impressionem suam nares vellicando in organum immittat; nec aures audire valet, nisi tremitus vibrationesque corporis sonori apparatus acusticum pulsant; nec denique oculi videre, nisi radii lucis a superficie colorata emissi depingant imaginem ejusdem in retina. Sunt hæc certis ac familiarissimis experimentis comprobata. Cur enim nares ocludimus, cum fœtorem sentimus? Cur aures obturamus, cum strepitum aut ingratam vocem audire nolumus? Cur palpebras demittimus aut oculos alio convertimus, ne quidpiam videamus? Cur sensibile nimis excellens ac validum sæpenumero corrumpit organum ipsum potentiæ sensitivæ, puta tympanum sonus fortissimus, oculos vividissimus fulgor? Cur vultum nostrum resque retro positas in objecto speculo aspicimus, nisi quia radii lucis, qui prius percellere oculos non poterant, nunc in limpida superficie reflexi appellere ad retinam valent? Verum comperta jam est hæc res in Physica, qua docemur propagari per ærem quaquaversus

Probatur necessitas specierum speciatim in sensibus externis:

(1) Cfr. Lossada, loc. cit. num. 39, 41; Rhodes, loc. cit. etc.

odores, sonos ac lucem perque lucem imagines objectorum, quæ speculis ac lentibus opportune collocatis colligi possunt, quemadmodum videmus nosmetipsos in pupilla nobiscum colloquentis depictos (1). Ex quibus omnibus liquido fluit, objectum, sive immediate sive media sua actione organo impressa, ad sensationem concurrere: quia re vera nihil sentimus per sensus externos nisi objectum coram adsit, et contingat, vel certe agat in organum.

Jam sic argumentor: Objectum, prout ex hisce experimentis eruitur, non concurrat per modum puræ conditionis ad actum sentiendi necessariæ. Ergo concurrat vere active, ac proinde complendo potentiæ nativam virtutem.

Prob. antecedens. Quia secus intelligi nequit, cur ad sentiendum justa requiratur distantia, intensitas et magnitudo objecti. Res enim vel nimis dissipatæ vel parvæ, quantumvis præsentis, videri nequeunt, nec audiri soni debiliores; et pro varia distantia, intensitate ac magnitudine, varia quoque est perfectio perceptionis sensitivæ. Itemque varietas mediæ inter objectum sensibile potentiamque sensitivam diffusa et alterationes ac modificationes ejusdem variationem inducunt in sensationem consequentem. Sufficit tenuissimum velum interjectum, ut videri res physice præsentissimæ nequeant: sufficit obducta nubes, ut sol ipse fulgidissimus summeque visibilis attingi visu non possit. Nota sunt omnibus phænomena reflexionis ac refractionis in visione, velocitatis atque intensioris unius ejusdemque soni pro mediæ diversitate, aliæque id genus, quæ scientiæ physiciæ docebunt. Quis est etiam, qui nesciat in explosione tormenti bellici ad certam distantiam prius videri flammam, ac dein audiri fragorem excitationis a pulvere nitratæ? Ita etiam splendor fulguris et strepitus tonitruæ licet simul generentur, non tamen eodem tempore sentiuntur per visum et auditum. Ejusmodi certissima facta, posita objecti sensibilis in potentiam actione, facile explicantur, secus autem intelligi non possunt. Adsunt enim hic omnia illa signa, per quæ causa vere active influens a mera conditione distinguitur: nominatim illa, quod sensatio non

(1) Cfr. P. Angel. Secchi, *Unità della forze fisiche*, lib. 2, cap. 3, pag. 272.

producat nisi ad præsentiam vel sine influxu activo objecti; quod variata objecti actione, sive ratione distantiae, sive ratione mediæ, etc., varietur sensatio; quod demum sensatio sit imago objecti, ut iterum probabitur contra negantes sensationis objectivitatem. Quæ omnia tam manifesta sunt, ut exinde profluxerit recens doctrina Æsthesimetriæ ejusque absurdi et materialistici abusus (1). Cum enim vera et realis actio sensibilibus objectorum in organa negari non possit, et relationem quamdam cum illa servet sensatio, concluderunt materialistæ sensationem aliud non esse præter impressionem physicam in organo receptam, prout alibi docuimus, et refutatam reliquimus.

94. C) **Probatur propositio quoad sensus internos.** Quia experientia ipsa docet, neminem quidpiam imaginari, nec recordari, quod nunquam per externum aliquem sensum perceperit, saltem secundum omnia et singula elementa, quamvis phantasia ex diversis objectis seorsim perceptis possit mox aliquid unum conflare (ut v. g. ex monte et auro montem aureum), quod eo pacto nec extiterit, nec proinde cognosci prius potuerit. Quare quod ex speciebus rememorative deprompsimus superius argumentum, huc plenissime applicari potest. Idem dici potest de æstimativa, quæ nunquam actum suum habet, nisi posito actu externæ sensationis, ideoque ex concursu objecti: idem denique de sensu communi. Ex qua experientia id videtur sponte consequi, ad actum interioris sensationis debere potentiam per objectum, medio actu sensationis externæ, determinari et compleri: quia secus sensus internus, posito actu sensationis exterioris, eodem modo se haberet ac antea, et consequenter non magis posset sentire, ac si externus sensus non habuisset actum. Vide v. g., quam diverso modo se habeat cæcus a nativitate ab eo, qui visum amisit: prior nequit ullos colores imaginari, vel recordari; alter potest eorum, quos antea viderit, refricare memoriam, nullos tamen novos imaginari valet. Agnoscendum itaque est ab objectis externo sensu perceptis aliquam resultare in sensu interiori immutationem vel affectionem,

et in sensibus
internis;

(1) Recole scripta in primo *Physiologiae* volum. num. 191, fin. pag. 809, et num. 193, *Objic.* 5.º; pag. 810 seqq.

quæ possit etiam permanere ac diu retineri, ut imaginationem ac memoriam fecundet ad iterandas imagines rerum olim cognitiarum. Atqui huiusmodi affectio interioris potentie est qualitas quedam, quæ nomine speciei designatur. Nec dicas easdem species externorum sensuum posse inservire ad internas sensationes.—Id enim negandum est, tum quia species sensuum externorum, secus atque internorum, pendet in sui conservatione a physica objecti presentia; tum quia interni sensus re differunt ab externis, ideoque diversis speciebus complendi sunt.

Confirmaturque doctrina hæc, quia ea supposita facile explicantur phænomena oblivionis et diversæ in diversis individuis memoriæ. Si enim adest in potentia memorativa qualitas aliqua huiusmodi: quamdiu illa durabit, aderit facultas memorandi, ea vero, quacumquæ demum causa, deleta, peribit penitus hæc facultas, et succedet oblitio. Et quoniam pro varia corporeæ complexionis indole varia esse potest tenacitas retinendi qualitatem istiusmodi vel speciem, alii aliis obliuosiores sint, oportet (1).

(1) Vide Aristotelem et S. Thom., de memoria et reminiscencia. lect. 3. quem locum, quamvis egregium, quia fusior est, hic non exscribimus. Cfr. Lossada, loc. cit. num. 37 seqq.

«Hoc argumentum, inquit Lossada (loc. cit. num. 38) demonstrat, sensum internum specie indigere ad cognitionem objecti præteriti vel absentis. Sed numquid etiam specie indigeat ad cognitionem objecti presentis, et actualiter sensati exterioris? Communiter affirmatur: quia cognitio presentis indiget objecti iuvamine, quod præstari nequit immediate ab objecto ipso, utpote distante, nec media tantum sensatione externa, cum hæc a cerebro distet, præsertim quando in pede fit tactio. Contrarium sentit P. Oviedo (*De anim.* controv. 13. punct. 2), dicens sensationem externam satis applicari, ut per se immediate concurrat cum sensu interno ad cognitionem sui ipsius et objecti extrinseci, eo quod immediate uniatur cum principio immediato cognitionis internæ; nam in homine sensatio pedis unitur animæ, quæ eadem est in pede ac in cerebro; in bruto autem animam habente divisibilem, unitur parti animæ, quæ licet in pede tantum existat, immediate influit in sensationem cerebri: quia, ut alibi docet idem Auctor, omnes partes animæ divisibilis per modum unius concurrunt ad sensationem quamlibet, tametsi in una tantum parte corporis elicita».—Verum hæc doctrina facile impugnat in homine supposita reali distinctione potentialium. Si enim internus sensus ab

Dices. Sensus interni satis determinari ad actum suum queunt vel per solam externam sensationem, vel etiam per motum spirituum vitalium ab externo sensorio refluentium, si sermo est de objecto aliquo præsentis, quod imaginatione, sensu communi et æstimativa apprehendendum sit; vel si agatur de objecto absentis, per illas easdem causas, quas Peripatetici excogitarunt ad excitandas species in phantasia vel memoria sopitas (1)—*Resp. neg. assert.*, quia ex allatis probationibus satis colligitur, singulas potentias cognoscitivas in seipsis complendas esse per objectivum concursum vel per species. Cum ergo interni sensus (quidquid sit, utrum inter se invicem differant re) discriminentur ab externis, non possunt per horum solam operationem ad actum proprium determinari, nisi jam aliunde supponantur specie aliqua prius acquisita præditi ac fecundati. Motus vero spirituum, nisi secum deferat species, non magis juvat ad complendam internam potentiam, quæ proinde tam inhabilis et incompleta in se remanebit, ac si nullus spirituum motus nullave sensatio externa præcessisset. Præsidia etiam, quæ Peripatetici excogitarunt ad excitandas species sopitas, nihil prodesse possunt adversariis nostris; ubi enim adsunt species, jam per eas completam et adæquatam virtutem habet potentia, et idcirco si species sopite sint, sufficit quævis determinatio

externis omnibus realiter distinguitur, et omnis potentia cognoscitiva ex sese non est adæquatum principium ad actum cognitionis ponendum; dicendum est, sensum internum, nisi velis ipsam externam sensationem effective concurrere ad operationem illius, quod certe minus probabiliter asseritur ex alibi dicendis, indigere specie, qua completatur, et ad actum suum fecundetur; nec enim sola presentia externæ sensationis sufficere potest ad determinandam potentiam ex se incompletam ad actum. Quod si obiectas imaginationem vel memoriam sæpe sola presentia externæ sensationis determinari ad iterandas representationes olim habitas; nihil evinces, quia cum representationes olim habitæ iterantur, jam adsunt species rememorativæ, perque illas jam potentia in ratione principii adæquati plene constituta est: quare nihil mirum, si sola presentia externæ sensationis sufficiat, ut illa excitetur, et ad actum suum determinetur. Si autem nullæ supponantur species, non intelligitur, quo pacto presentia externæ sensationis sufficiat ad determinandam potentiam nondum completam ad actum.

(1) Vide apud Lossada, loc. cit. num. 2 fin.

illas excitans. At ubi nullæ sunt species, excitationes nihil obtinere possunt, quia deest potentiae complementum ad operandum necessarium.

ae demum in
intellectu.

95. D) Probatur propositio speciatim de intellectu 1.º ex speciebus rememorative. Dantur species rememorative etiam spirituales et intelligibiles, nec solum actu intellectualium: olim habitorum, sed etiam objectorum spiritualium per illos actus perceptorum. Ergo admittendæ sunt species in intellectu non solum ad recordandum, sed etiam ad primo cognoscendum.

Antecedens probatur, quia experientia novimus, nos ad illa, quæ nunquam didicimus, aut novimus, non determinari ex solo voluntatis imperio, vel non tam facile ac commode; e converso quæ alias didicimus, solo sæpe imperio voluntatis recordamur, vel sæpe etiam ultro in mentem veniunt, prout jam superius explicuimus. Ergo diversus hic modus, quo nos habemus, cum primum res discimus, et cum olim cognitæ in memoriam revocamus, satis ostendit adesse in potentia ad memorandum quamdam habilitatem, quæ non est cum ipsa potentiae nativa virtute penitus identificata. Atqui hæc habilitas vocatur species. Porro phænomena memoriæ ac recordationis non cœrcentur dumtaxat intra ordinem sensibilem, sed ad intellectualem etiam porriguntur; nam recordamur sæpe actu et objectorum spiritualium, ut cum v. g. meminimus, ac lugemus peccata per actus voluntatis admissa vel rationum immaterialium et universalium, conclusionum scientificarum, etc. Idque vel ex ipsis sacris Litteris confirmatur, ex quibus constat animas separatas reminisci posse res gestas in hac vita (1). Unde illa D. Hieronymi sententia: *Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in caelis* (2). Atqui ad ejusmodi objecta recordanda nihil prodest sola species rememorative sensibilis nisi forte extrinsece, memorando adjuncta quædam temporis vel loci vel alia, quibus intellectus excitetur ad olim perceptorum actuum vel objectorum recordationem. Ergo modus, quo experimur nos recordari objecta spiritualia postulat species rememorative, etiam intelligibiles a sensibilibus distinctas.

(1) Vide *Luc.* cap. 16, vers. 25.

(2) Apud Suarez. *de anim.* lib. 3, cap. 1, num. 8.

Probatur consequens, nimirum ex necessitate atque existentia specierum rememorative sequitur necessitas specierum intellectualium ad res primo cognoscendas. Sane non solum recordamur actus præteritos spirituales et objecta prout in eis relucentia, sed sæpe etiam objecta olim cognita recogitamus sola et seorsim ab actibus, per quos alias illa cognovimus. Id vero probare videtur species rememorative, quibus hujusmodi objecta recogitamus, non fuisse relictas in potentia ab actibus, per quos primum percepta fuerant, sed esse easdem ipsas, quibus potentia fecundata fuerat ad illa primo percipienda.

Dices fortasse. Phænomena recordationis diversusque modus, quo nos habemus in recogitandis et in primo cognoscendis objectis, re vera non probat existentiam specierum; nam phænomena illa explicari queunt per habitum aliquem a potentia cognoscitiva repetitione actuum comparatum.

Respondeo *neg.* assertum, quia, ut omittam nunc habitus ipsos intellectuales a multis in speciebus certo quodam modo ordinatis reponi, phænomena superius explicata cernuntur etiam ante acquisitum proprie habitum.

Prob. 2.º Si intellectus haberet a natura, vel secum identificaret totam vim et efficacitatem ad actum intellectionis necessariam, statim ab ineunte ætate vel certe ab eo tempore, cum sensus et imaginatio rite operationes suas elicere possunt, expedite ac perfectissime intelligeret. Atqui hoc experientia contradicit. Ergo intellectus ex sola nativa sua virtute non est adæquatum principium intelligendi, sed indiget aliquo comprincipio se habente ex parte objecti.

Major probatur, quia omnis potentia necessaria, adæquata pollens virtute, ubicumque adsunt conditiones ad operandum requisitæ, statim quam perfectissime operatur. Atqui ad hoc ut intellectus operetur, per modum conditionis non requiritur nisi conveniens usus sensuum et imaginationis. Ergo si intellectus ex nativa sua virtute foret adæquatum principium intellectionis, statim ab eo tempore, in quo sensus et imaginatio rite operari possent, perfectissime intelligeret. Hinc

Prob. 3.º Si intellectus non egeret speciebus vel concursu objectivo, sola præsentia phantasmatis sufficere deberet

ad hoc, ut non solum sensibiles qualitates in phantasmate relucens, sed ipsas quoque corporum essentias et reconditiores proprietates propriis conceptibus, et prout sunt in seipsis, intelligeret. Atqui experientia novimus præsentiam phantasmatis non sufficere ad essentias corporum et reconditiores proprietates propriis conceptibus intelligendas. Ergo...

Minor manifesta videtur esse. Prout enim inferius probabimus, corporum essentias non novimus, prout sunt in seipsis, sed tantum per ordinem ad sensibiles qualitates; non enim illas aliter mente representamus, nisi tamquam subiectum harum vel illarum proprietatum, quæ in sensus incurrunt: hinc tot disputationes circa intimam naturam corporum.

Major probatur. In adversariorum doctrina, quoniam intellectiva virtus est completum et adequatum principium intelligendi, phantasma corporis cujuslibet haberet rationem conditionis ad determinandam intellectionem ejusdem; nec aliud præterea requireretur ad intelligendum corpus in phantasmate propositum. Ergo ad præsentiam phantasmatis deberet intellectus ipsam etiam corporis essentiam penetrare.

Dices. 1.º Intellectum quidem illico sensibiles qualitates apprehendere ad præsentiam phantasmatis; essentiam vero secretioresque qualitates ideo non illico percipere, quia præcise nequeunt illæ a phantasmate attingi nec proinde intellectui contemplandæ proponi, sicut proponuntur qualitates sensibiles.—Verum equidem nego rationem assignatam. Et ratio est, quia intellectus profecto est potentia, quæ non sola sensibilia, sed insensibilia quoque, atque adeo rerum essentias, valet attingere: essentias vero corporum nemo, puto, dicit ita superare absolute aciem mentis nostræ, ut nequeat illas, prout in seipsis sunt, naturaliter cognoscere. Aliunde vero nec phantasia nec ullus alius sensus potest ad essentias corporum pertingere, sed hæret in accidentibus sensibilibus. Ergo si intellectus non eget ullo concursu objecti præter phantasmatis præsentiam, nihil amplius requiri deberet, ut determinatus penitus esset ad intelligendas etiam conceptu proprio et quam perfectissime corporum essentias. Itaque in sententia negante species intelligibiles vel concursum objectivum,

nequit ratio reddi, cur non possimus in hac vita corporum essentias, apprehensis qualitatibus sensibilibus, illico et conceptu proprio intelligere. Admissis autem speciebus, id egregie declaratur; nimirum ideo non possumus essentias corporum proprio conceptu attingere, quia non habemus propriam speciem.

Dices 2.º Mirum non est, quod intellectus essentias corporum, quorum phantasmata in promptu habet, non possit immediate, ac prout in se sunt, cognoscere: etenim simile quiddam nobis accidit in cognitione animæ nostræ. Anima profecto non minus præsens physice sibi et intellectui est, quam sit essentia corporis, cujus phantasma relucet in imaginatione. Et nihilominus non possumus animam nostram, prout est in se, in hac vita cognoscere.—Respondeo nullam esse paritatem inter cognitionem animæ nostræ atque corporearum essentiarum. Verissimum sane est, animam nostram in hac vita seipsam immediate, et prout est in se, non posse cognoscere. Id autem facile intelligitur in nostra doctrina; quia cum sit forma corporis, et in hac vita reperitur materiæ obligata et immersa, sicut superius docuimus ob hanc causam non posse animam nostram *efficienter* producere intellectionem nisi convertendo se ad phantasmata (1), ita nunc probabilissime dicimus animum ob eandem causam non posse *objective* concurrere ad hoc ut seipsum, prout est in se, intelligat. Causa itaque non est defectus virtutis intellectivæ, sed impossibilitas objectivi concursus ratione status, in quo anima versatur, quamdiu est in hac vita corpori unita. At nihil hujusmodi valet relate ad corporeas essentias, si vera sit adversariorum doctrina, secundum quam principium adequatum cujuslibet objecti intelligendi est virtus intellectus, quin requiratur ullus concursus vel efficacia ab objecto proveniens, sed solum ejusdem præsentia. Cum itaque plenissima virtus supponatur in intellectu, essentiæ vero corporum cognoscendæ coram adsint, nec melius convenientiusve proponi queant intellectui, quam ope phantasmatis; concludendum esset in adversariorum opinione, aut essentias corporum mentis aciem naturaliter superare, aut debere perfecte

(1) Vide supra num. 18, pag. 100.

cognosci, nec proinde rationem reddi posse, cur non cognoscantur, prout sunt in seipsis.

Dices 3.º Admissa nostra doctrina, certissime præstobis esse deberent species propriæ ad cognoscendas corporum essentias. Atqui tamen præsto non sunt; secus enim procul dubio cognoscerentur a nobis perfecte hujusmodi essentiæ. Ergo quod non possimus essentias corporum, prout sunt in seipsis conceptu proprio cognoscere, non provenit ex eo, quod species necessarie sint ad intelligendum, sed ex aliquo alio capite. Probatur Major, nam Minor constat, et a nobis ipsis ultro conceditur. Sane secundum nostram doctrinam species intelligibiles ab intellectu agente abstrahuntur ex phantasmate, ut postea explicabitur; intellectus vero iste agens ad abstrahendas vel producendas species nihil aliud dicitur expectare præter præsentiam phantasmatis. Ergo si vera foret nostra sententia, præsentem phantasmate cujuslibet corporis, illico intellectus agens abstraheret species, quibus essentia talis corporis perfecte ac proprio conceptu cognosceretur.

Respondeo, *neg.* Major. Ad probationem, *neg.* conseq. Quia intellectus ad præsentiam phantasmatis non videtur abstrahere species proprias essentiæ specificæ corporum, quorum sensibiles qualitates relucunt in phantasmate: si enim abstraheret, experiremur nos posse corporum essentiam proprio conceptu representare. Cujus rei etiam possumus aliquam in nostra doctrina reddere rationem. Etenim ex communi opinione phantasma concurrat cum intellectu agente, et quidem probabilius efficienter, ad productionem speciei intelligibilis. Ex quo pronum est inferre intellectum eas dumtaxat species abstrahere, ad quas producendas potest phantasma concurrere. Atqui phantasma, cum non contineat in se representationem, vel ut sic dicam, colores ac lineamenta essentiæ, sed solum qualitatibus sensibilibus, non potest ad illius speciem producendam concurrere. Ergo nihil mirum in nostra sententia, si intellectus agens ad præsentiam phantasmatis non producat species intelligibiles essentiæ corporeæ ac secretiorum proprietatum.

96. PROPOSITIO 2.^a Ut objectum cum potentia concurrat ad actum cognitionis, oportet, intime cum illa conjungi. Quare quidquid sit de externis sensibus, tum interiores, tum intellectus speciebus indigent generatim ad omnes actus suos, ipsis intuitivis non exceptis.

Probatur prima pars: *objectum, ut cum potentia concurrat, intime conjungi cum eadem debet.* Ratio desumitur ex eo, quod potentia et objectum unam communem actionem habent, unumque completum et adæquatum principium actionis constituunt. Atqui diversæ activitates in unum principium adæquatum unius communis actionis coire nequeunt, nisi intime inter se conjungantur. Ergo...

Objectum, ut cum potentia concurrat ad cognitionem, debet intime cum eadem uniri.

Major fluit ex præcedenti propositione. Minor constat tum inductione causarum partialium et instrumentorum, a quibus non profluit una communis actio nisi virtutes et activitates intime conjungantur, saltem secundum locum, et simul applicentur; tum etiam ratione, quia sicut ex actionibus causarum seorsim agentium non resultat una actio, ita non intelligitur, quo pacto una actio procedat ex activitatibus, quæ non in idem punctum cœeant, ut ipsa docet Mechanica. Præterea concursus objectivus exhibetur præcise ad complementam virtutem potentia; cognitio vero est actus immanens, quem potentia in se ipsa elicit. Ergo ut efficacitas objecti simul cum potentia virtute in unam actionem confluat, necessaria est intima objecti unio cum potentia.

Cæterum ratio unionis objecti cum potentia diversa est, prout objectum immediate per se, vel media specie concurrat. Cum enim primum accidit, non est necessaria physica objecti cum potentia unio, sed ea tantum, quæ sufficit ad hoc, ut activitates utriusque in unam actionem confluant. Quare cum divina essentia per seipsam immediate determinat objective intellectum Beati ad visionem elicendam, nullam prorsus habet cum illo physicam unionem: simili modo in genere causæ efficientis Deus generali concursu cum causis creatis ad earum actiones cooperans et causa principalis cum instrumentali passim absque ulla physica unione influxus suos conjungunt. Quod si objectum per seipsum immediate non concurrat, sed media specie, tunc species quidem physice uniri debet cum potentia, non tamen ex ea ratione,

quod diversæ activitates necessario requirant unionem physicam ad hoc, ut unam actionem efficiant, sed ex peculiari sua conditione accidentis: cum enim species intentionalis sit qualitas potentiae; eidem inhæreat, necesse est, et sic inhærendo fecundare illam ad actum cognitionis.

sensus interni et
intellectus
indigent spe-
ciebus.

Probatur altera pars: *Sensus interiores et intellectus generaliter ad omnes actus suos indigent speciebus.* De sensibus externis nondum quidpiam statuimus, quia ad hoc, ut possit nobis constare, utrum objecta ipsorum per se immediate concurrant, an vero media specie, necesse est prius hujusmodi objecta nosse. Quare alibi commodius de hac re agendum erit, ubi sermo instituetur de peculiari singulorum sensuum objecto. Unum interea noto, dubitari non posse, quin ad visum species requirantur, quia certum est, ac vel ex ipsa experientia innotescit, visivam potentiam ad actum suum non determinari ex contactu et immediata actione objecti sui, quandoquidem ad visionem peragendam medium intercedat, necesse est, inter oculum et visibiles qualitates. Probo itaque assertum de intellectu ac de sensibus interioribus.

Concursus objectivus vel exhibetur immediate ab objecto, vel media specie aut efficacitate quadam potentiae impressa per actionem objecti. Atqui objectum per se ipsum nequit concurrere ad interiores sensationes neque ad intellectiones. Ergo reliquum est, ut concurrere debeat per speciem impressam, qua proinde indigent istæ potentiae.

Minor patet, quia ut objectum per seipsum concurrat, debet per seipsum intime potentiae conjungi, ut utriusque virtus in unam communem actionem cœat. Atqui neque sensuum interiorum neque intellectus objecta immediate per se ipsa uniantur saltem modo apto, ut has potentias ad actum moveant. Sensus enim interiores latent in internis corporis organis, quæ postea designabuntur, objecta vero manent extra: et idem dicendum est de objectis intellectus materialibus, quæ nullatenus possunt, per se, ipsam animam ejusque virtutem spirituales afficere; objecta vero spiritualia nullatenam se quidem ipsum, animus cognoscit per eorum immediatam actionem et concursum, sed solum ope discursus vel indirecte ac per aliud, ut jam suo loco declarabitur.

Tertia pars: quæ statuit ipsas quoque cognitiones intellectus intuitivas egere specie, est contra Scotistas, ut superius retulimus. Ratio vero est, quia allatæ superius probationes generatim ostendunt indigentiam concursus objectivi in potentia, ex eo petitam, quod potentia ex sese non est principium adæquatum ad cognitionem. Ergo nulla est ratio excipiendi actus notitiæ intuitivæ, sed ubicumque objectum per seipsum immediate non potest concurrere, necessario requiruntur species. Atqui objectum non potest per seipsum concurrere ad omnem notitiam intuitivam. Ergo etiam ad hujusmodi cognitionem necessariae sunt species. Et confirmatur exemplo *visionis, quæ procul dubio intuitiva cognitio est, et nihilominus indiget speciebus* (1). Quare nihil prodest Scotistis exemplum angeli, seipsum per suam essentiam absque specie intuitivæ cognoscentis. Ideo enim angelus ita se cognoscit, quia essentia ejus, intellectivæ virtuti intime conjuncta, potest cum ea immediate concurrere ad intellectionem. At id nullatenus locum habet in multis aliis cognitionibus intuitivis.

ipsa quoque
intuitivis
intellectus cogni-
tionibus
non excipia.

Quod si quæras, quanta sit specierum necessitas; respondebo eam esse naturalem, non vero tantam, quæ nequeat a Deo suppleri per miraculum, ita ut, potentia robustiore concursu Dei possit absque ulla specie cognoscere: quæ est communissima scriptorum sententia (2).

Quanta sit ista
specierum nec-
cessitas.

97. PROPOSITIO 3.^a *Species impressa non est id quod potentia cognoscit, neque id in quo, prius cognito, rem intuetur, sed tantum id quo directe et immediate rem ipsam percipit.*

Species impressa
non est id
quæ cognoscit
potentia, nec
id in quo, sed id
quo rem
ipsam immediatè
percipit.

Propositio est contra veteres quosdam a S. Thoma tacite relatos (3) et contra cartesianos, qui contendunt sensationem prius cognosci organicam impressionem, immo vero sensationem aliud non esse nisi actum animi reagentis impressionem in organo receptam.

(1) Adversus hanc partem urgetur gravis difficultas, quæ mox explicabitur in solutione *Objectionis* 9.^æ

(2) Vide Izquierdo, *Pharus scientiarum*, disp. 1, quæst. 1, num. 21; Rubium *de anim.* lib. 2, cap. 5, 6, tract. *de object. atque speciebus sensib.*, quæst. 14.

(3) S. Thom. 1° p, quæst. 84, art. 2.

Probatur autem 1.º experientia. Nemo enim experitur in se cognitionem suam primo ad speciem terminari, vel in ea quasi in speculo rem ullam cognosci; sed e converso novit quisque in omnibus cognitionibus directis aciem mentis immediate rem ipsam attingere. Species vero non cognoscimus, nisi longo et difficili discursu reflectendo in actus nostros, et considerando, quo illi pacto exercentur, prout nos ipsi fecimus in præcedenti propositione.

Prob. 2.º Si species esset id quod percipitur, vel id in quo cognoscitur objectum, ideo esset præsertim, vel quia species simul cum potentia efficit actum cognitionis, vel quia est virtus objecti potentiam juvans et complens; neque enim aliud occurrit caput, ex quo necessitas prædictis modis cognoscendi speciem procederet. Atqui ex neutro capite necesse est, ut species cognoscatur ut quod vel ut in quo. Ergo...

Prob. Minor. quoad utramque partem. Et primo quidem sunt alia quoque, quæ efficienter concurrunt ad cognitionem, ut v. g. potentia ipsa et habitus etiam sæpe in ea existentes, qui nullatenus cognoscuntur nisi ratiocinio, reflexioni innixo. Deinde neque etiam cognosci species debet ex eo, quod sit virtus objecti; quia prout constat ex superius allatis probationibus, species præcise datur non ut ipsa in se, sed ut objectum propter eam apprehendatur: cum enim objectum quodlibet terminare actum potentia nequeat, nisi eidem intime unitum concurrat cum illa ad sui apprehensionem, nec objecta id præstare queant per se immediate, sed tantum per speciem, videtur omnino sequi eam esse naturæ intentionem, ut species sit vicaria et famula objecti, in eum finem instituta, ut concurrat, non ad cognitionem sui, sed ad cognitionem immediatam objecti.

Dices forte, ex hoc sequi saltem speciem debere esse medium in quo. Nam secundum nos objectum non cognoscitur, nisi prout intime unitum cum potentia, et proinde in ea existens. Atqui objectum per nos unitur potentia præcise propter speciem. Ergo videtur objectum non posse cognosci nisi media specie, vel ut per speciem representatum, nimirum in specie tamquam in quo.—Resp. neg. assert. Ad probation. *dist.* consequentis 1.um membrum. Objectum non potest cognosci, nisi media specie tamquam medio, quo

potentia juvatur ad cognoscendum, *conc.*; tamquam medio in quo prius cognito, *neg.*, et *nego* pariter adjuncta membra consequentis.

Si vero instes, ex hac doctrina deleri omnino discrimen inter speciem impressam et expressam, siquidem hanc quoque docuimus superius esse medium dumtaxat quo;

Respondeo neg. illatum. Utraque enim species, ut nobis quidem videtur est medium quo, sed diverso modo. Species impressa est medium quo adæquate complens potentiam in ratione principii, quod proinde spectat ad actum primum proximum; species autem expressa est medium quo formaliter constituens potentiam actu cognoscentem, ideoque pertinet ad actum secundum, vel est ipse formalis actus cognitionis.

98. **Corollarium 1.um** Ex præjecta doctrina facile intelligitur id, quod veteres docebant, res non esse actu intelligibiles aut sensibiles, sed fieri tales per speciem.

Explicatur et probatur. Omne ens certe est intelligibile, saltem remote vel in potentia, ex sua propria entitate, quandoquidem omne ens est verum: similiter omne corpus est, saltem remote vel in potentia, sensibile ratione qualitatum sensibilibus. Sed nihil est proxime seu in actu primo proximo intelligibile vel sensibile, nisi per intimam sui cum potentia unionem, qua concurrere ad sui cognitionem possit. Atqui objectum per speciem unitur cum potentia, et aptum redditur ad concurrendum cum illa ad sui cognitionem. Ergo nihil est actu et proxime intelligibile vel sensibile nisi per speciem.

Corollarium 2.um Frustra tam solliciti fuerunt cartesiani in querendo *ponte*, per quem anima *transiret* ad objecta apprehendenda et cognoscenda. Re siquidem vera species est pons ejusmodi, tamquam vinculum et medium unicus potentiam cum objecto ad peragendam cognitionem.

99. **PROPOSITIO 4.^a** Objectum generatim in omni cognitione nostra, quæ cum concursu ejusdem sive immediato sive mediato per speciem producitur, rationem habet non solum *terminativi*, sed etiam *motivi*; cognitio vero est non simpliciter similitudo, sed imago objecti, quod ita ad sui apprehensionem concurrat.

Quo pacto ex veterum sententia revdicantur non esse ex se intelligibiles aut sensibiles, sed fieri tales per speciem.

Vana cartesianorum sollicitudo in querendo ponte, quo mens ad objecta externa cognoscenda transat.